

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. КАРАЗІНА**

ВУКОЛОВА КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 811.111:81'28

**СОЦІОЛІНГВІСТИЧНА ВАРІАТИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ
НОСІЇВ ПІТТСБУРЗЬКОГО ДІАЛЕКТУ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської філології і перекладу Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
ЗІРКА Віра Василівна,
Університет імені Альфреда Нобеля,
професор кафедри англійської філології
і перекладу (м. Дніпро),
заслужений працівник освіти України

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
ТАРАНЕНКО Лариса Іванівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
професор кафедри теорії, практики
та перекладу англійської мови

кандидат філологічних наук, доцент
ГЕРМАН Людмила Володимирівна,
Харківський національний аграрний
університет імені В.В.Докучаєва,
в.о. завідувача кафедри мовних дисциплін

Захист дисертації відбудеться «28» вересня 2017 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.27 у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна (61022, м. Харків, майдан Свободи 4, ауд. 7-75).

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

Автореферат розіслано «22» серпня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.І. Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Загальні тенденції сучасного мовознавства орієнтують науковців на комплексний підхід до вивчення мовних явищ крізь призму взаємодії функціонально-прагматичних способів і прийомів. Упродовж останніх років у світовому мовознавстві спостерігаємо помітне зростання зацікавленості соціолінгвістичними напрямками дослідження, разом із цим залишаються лише частково окресленими і мотивованими соціолінгвістичні категорії. Наявні наукові праці не здатні охопити всього розмаїття впливу позамовних чинників, тому перспективною є потреба ґрунтовної деталізації, систематизації теоретичних засад спостереження за соціолінгвістичними та соціокультурними факторами, що діють певним чином на мовлення.

Мовна норма як об'єкт наукових досліджень вже зайняла свою нішу у сфері соціолінгвістичних студій. Потрапляючи в контекст, що виражає певну наукову проблематику за допомогою спеціальних одиниць, термін *мовна норма* поступово проходить шлях від загальноживаного лексичного словосполучення до назви фахового поняття, що базується на аналізі суміжних понять та дефініцій. Про це свідчить низка наукових досліджень з мовознавства, які оперують цим поняттям, і власне мовна поведінка є основним чи дотичним об'єктом їхнього аналізу. Разом з тим, залишається потреба визначення структури поняття «мовна норма» в соціолінгвістиці на основі аналізу змісту поняття, лінгвальних і екстралінгвальних елементів, а також колективних та індивідуальних закономірностей мовної поведінки з метою наукового витлумачення соціолінгвістичних параметрів категорії «мовна норма» і виявлення тенденцій у розвитку мовної поведінки та можливостей обґрунтованого соціолінгвістичного прогнозу цього виду поведінки в різних суспільних умовах.

Виявлення соціокультурного варіювання мовлення у межах еколінгвістики репрезентовано у роботах зарубіжних та українських учених (А. Філл, Е. Хауген, М. Халлидей, І.С. Шевченко, О.О. Селіванова, В.Г. Пасинок, В.В. Іваницький, А.П. Сковородников, Є.В. Іванова, Н.Н. Кісліцина, В.В. Жуковська та ін.).

Специфіку внутрішньомовної норми розглядають тільки з погляду функціонального підходу, як про це стверджували представники Празької лінгвістичної школи. Суттєвий внесок у вивчення впливу соціальних чинників на розвиток й функціонування мови та дослідження взаємозв'язку між мовою і соціальними процесами внесли українські та зарубіжні науковці (А. Мейє, Ш. Баллі, В. Матезіус, Б. Гавранек, Р. Белл, П. Траджил, М.А. Арабаджян, В.Д. Бондалетов, І.Б. Васильєва, Н.Б. Вахтін, Л.О. Вербицька, Б.Н. Головін, В.Д. Девкін, Т.І. Єрофєєва, В.М. Жирмунський, В.К. Журавльов, В.І. Карасик, Б.О. Ларін, Б.О. Серебреніков та ін.).

Гендерний аспект у вивченні природи мовлення та її особливостей являє собою перспективний напрям і цікавить багатьох науковців. Питання гендерної

лінгвістики розглянуто у працях зарубіжних дослідників (Н. Фішман, Д. Камерон, Р. Лакофф, Е. Сепір та ін.).

Вплив вікового чиннику на комунікацію проаналізовано численними дослідниками соціального портрету мовлення (П. Екерт, У. Лабов, П. Траджил, Е.Ш. Ісаєв та ін.). Етнічна диференціація мовлення вивчалася у роботах багатьох українських науковців (Ю.О. Жлуктенко, О.Є. Семенець, О.І. Чередниченко, В.В. Акуленко, А.Д. Белова, О.Б. Ткаченко та ін.). Соціальний статус та його вплив на мовну поведінку індивідів розглянуто у працях Р.Т. Белла, О.А. Буганової, О.Д. Петренка, Н.І. Формановської та ін.

Дисертаційна робота присвячена вивченню властивостей мовлення мешканців м. Піттсбурга, штат Філадельфія, Сполучені Штати Америки, з погляду соціолінгвістичного підходу еколінгвістики на фонетичному та лексичному мовних рівнях. Дослідження засноване на визначенні та аналізі реалізацій фонетичних і лексичних змінних під впливом позамовних параметрів (гендерна, етнічна, соціальна належність інформанта, вік). Комплексний підхід у вивченні даних дозволив виявити диференційні ознаки мовлення залежно від соціальних чинників. Результати дослідження мовлення мешканців не тільки дозволяють виявити унікальність цього діалекту, а й залежність варіювання мовних одиниць від соціальних характеристик суспільства вказаного регіону.

Актуальність наукової роботи визначається, по-перше, новим ракурсом аналізу варіативності мовлення залежно від впливу обраних екстралінгвальних чинників: гендеру, етнічного походження, соціального статусу та віку, що, безумовно, відповідає сучасному стану розвитку лінгвістики та зростанню інтересу до розкриття впливу соціальних чинників на функціонування мовлення на різних територіях, а також застосуванню еколінгвістичного підходу до аналізу соціолінгвістичної диференціації піттсбурзького діалекту. По-друге, наше дослідження є досить цікавим у світлі важливості соціокультурної ролі піттсбурзького діалекту (об'єкту дослідження) у цілісній мовній картині Сполучених Штатів Америки.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає плану роботи кафедри англійської філології та перекладу Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро) «Лінгвістичні аспекти іншомовної комунікації та методика їх навчання» (державний реєстраційний номер: 0110U000323).

Мета та завдання дослідження. Мета роботи полягає у визначенні основних параметрів поняття «мовна поведінка жителів м. Піттсбурга» та встановленні закономірностей варіювання мовних одиниць піттсбурзького діалекту відповідно до впливу на їх функціонування екстралінгвальних чинників: гендер, етнічне походження, соціальний статус та вік.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання конкретних завдань:

1) систематизувати наукові підходи до поняття «мовна норма»;

2) дати загальну характеристику фонетичним та лексичним мовним особливостям піттсбурзького діалекту;

3) описати структуру «портрета» мовлення мешканців м. Піттсбурга з урахуванням зовнішніх чинників екологічного контексту: взаємодія з іншими мовами, діалектами та варіантами;

4) встановити вплив гендерної, етнічної, класової та вікової диференціації на соціолінгвістичну варіативність мовлення мешканців м. Піттсбург (фонетичний та лексичний мовні рівні) відповідно до впливу внутрішніх чинників екологічного контексту;

5) розкрити варіативність лексичних одиниць піттсбурзького діалекту відповідно до впливу соціальних чинників;

6) виявити гетерогенність піттсбурзького діалекту як прояв соціолінгвістичної диференціації.

Об'єктом дисертаційного дослідження є фонетичні та лексичні властивості піттсбурзького діалекту, зумовлені статтю, етнічним походженням, соціальним статусом та віком.

Предметом дослідження є вплив позамовних чинників на варіювання піттсбурзького діалекту, а саме на фонетичні та лексичні властивості та їхню залежність від статі, етнічної належності, соціального статусу мовців і їхнього віку.

Гіпотеза дослідження. Мовна поведінка мешканців м. Піттсбурга зумовлена *впливом* позамовних чинників (гендерна категорія, етнічна належність, соціальний статус мовців та вік). Функціонування мовлення на цій території, реалізація фонетичних процесів та лексичних одиниць у комунікації безпосередньо залежить від соціального впливу на мовлення.

Методологічно дослідження спирається на новітні досягнення у різних лінгвістичних наукових галузях. Проблематикою визначення терміна *мовна норма*, територіальною диференціацією, впливом соціальних чинників на мовлення мешканців різних територій займалися зарубіжні та українські мовознавці (В.Д. Бондалетов, В.М. Жирмунський, Л.П. Крисін, О.Д. Петренко, Е.Ш. Ісаєв, Л.І. Прокопова та ін.). Основною ідеєю їхніх праць є залежність мовної норми від ситуації спілкування, впливу позамовних чинників на її вживання. У роботах зарубіжних учених (Р. Белл, С. Кіслінг, Б. Джоунстоун, У. Лабов, П. Траджил, Дж. Фішман, К. Хенсон) розглядається саме вплив позамовних чинників (соціальний статус, гендер, вік) на мовлення.

Матеріалом дослідження слугували діалектні одиниці фонетичного і лексичного рівнів, дібрані з писемних джерел та автентичних записів мовлення носіїв піттсбурзького діалекту в період 2000-2014 рр., зафіксовані в повному обсязі електронного он-лайн архіву. Масив аудіювального експериментального матеріалу становить 44 записи спонтанного мовлення та 4 зразки читання уривків тексту. Загальна тривалість звучання проаналізованого матеріалу – 34 години 30 хвилин 23 секунди. Масив

лексичного матеріалу, дібраний із писемних джерел, представлено у вигляді глосарію (Додаток Г), обсяг якого складає 592 одиниці: іменники (429), дієслова (104), прикметники (36), прислівники (13), прийменники (8), сполучники (3), займенники (1).

Методи дослідження обрано з огляду на його завдання. Для досягнення мети дисертаційного дослідження було використано комплекс методів і прийомів: 1) *опитування, анкетування, стандартного інтерв'ю та включеного спостереження* з метою отримання матеріалу для подальшого вивчення; 2) *описового та зіставного методів* задля класифікації та інтерпретації досліджуваних мовних одиниць; 3) *суцільної вибірки* з лексикографічних джерел; 4) *аудитивного аналізу аудиторами-носіями мови* з метою виявлення варіативності мовлення інформантів; 5) *аудитивного аналізу аудиторами-фонетистами*, виконаного носіями мови – філологами – для перевірки достовірності отриманих даних; 6) *математичного аналізу частотності вживання мовних одиниць*, що підлягали аналізу; 7) *метод графічної та лінгвістичної інтерпретації* результатів дослідження для систематизації отриманих даних та викладу особливостей їх варіювання у вигляді рисунків, таблиць та діаграм.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше на матеріалі сучасного піттсбурзького діалекту визначено закономірності варіювання мовних засобів фонетичного та лексичного рівнів з погляду еколінгвістичного підходу до вивчення соціолінгвістичної диференціації мовлення носіїв піттсбурзького діалекту. Проведено аналітичне дослідження та встановлено варіювання певних мовних інструментів, уживаних мовцями м. Піттсбурга, відповідно до їхньої соціальної належності.

Наукова новизна одержаних результатів може бути узагальнена в таких **положеннях, що виносяться на захист:**

1. Діалект м. Піттсбурга як один з діалектів Мідлендського діалектного континууму американського варіанту сучасної англійської мови утворився у період Американської революції під впливом внутрішніх (соціокультурних, демографічних і біологічних) та зовнішніх (взаємодія з іншими мовами, діалектами й варіантами) факторів широкого екологічного контексту. Цьому діалекту притаманні специфічні фонетичні й лексичні риси, що здатні демонструвати контекстно-зумовлену варіативність.

2. Порівняно з американським варіантом англійської мови на фонетичному рівні в піттсбурзькому діалекті спостерігаються: зміна за ознакою ряду у вимові голосного ядра дифтонгу [əʊ]; зміна за ознакою ряду у вимові голосного /u:/; злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення [ɔ] і [ɒ]; вокалізація бокового сонанта /l/; якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/; зниження рівня язика у вимові голосного /ʌ/; кількісна редукція голосних у позиції перед [r]; монофтонгізація дифтонга /ai/, особливо перед сонорними; монофтонгізація дифтонга /aʊ/.

3. Фонетична варіативність у межах піттсбурзького діалекту зумовлена гендерними, етнічними, соціально-статусними, расовими та віковими чинниками. Вплив гендеру виявляється у наближенні вимови голосного [ɔ] до [ɒ] у мовленні жінок; для чоловіків характерною є монофтонгізація /aʊ/. Вплив етнічного та класового факторів відбивається у вокалізації приголосного /l/ та монофтонгізації дифтонга /aɪ/. Расове розрізнення населення м. Піттсбурга відображено в їхньому мовленні наближенням вимови звука [ɔ] до [ɒ]. Вплив соціального статусу мовця позначається на вимові /aʊ/ як [a:]. Показником впливу вікового фактору на мовлення є монофтонгізація дифтонга /aʊ/ представниками старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɔ] до [ɒ].

4. На лексичному рівні піттсбурзький діалект є структурованою системою зі здатністю до розширення лексичного складу. Використання мовних засобів залежить від соціальних чинників: статі, етнічного походження мовців, класової належності та віку. Лексичними особливостями мовлення мешканців м. Піттсбурга є активне використання місцевого діалекту та вживання незасвідчених лексикографічними джерелами лексичних одиниць.

5. Лексична варіативність у піттсбурзькому діалекті зумовлена переважно гендерним, віковим та соціально-статусним чинниками. Гендерні особливості мовлення мешканців м. Піттсбурга проявляються у вживанні чоловіками і жінками різної кількості лексем певних тематичних груп. У мовленні жінок кількісно переважають лексеми, які пов'язані з побутом, хобі, покупками та модою, натомість у чоловічому мовленні перевага надається лексичним одиницям, що стосуються спорту, дозвілля, чоловічих занять. Вікові ознаки у піттсбурзькому діалекті репрезентовані широким спектром сленгових лексичних одиниць у мовленні молоді; сталими лексемами, що більш пов'язані з їжею та напоями, дозвіллям – у мовленні осіб старшого віку; лексичними одиницями, притаманними піттсбурзькому діалекту – у мовленні представників середньої та нижчої верств суспільства; переважно нейтральною лексикою, якою послуговуються особи, що належать до вищої верстви населення.

6. Піттсбурзький діалект містить запозичення з німецької, шотландської, ірландської та слов'янських мов, видозмінені слова та неологізми як прояв зовнішньо-екологічних зв'язків цього діалекту із суміжними мовами, варіантами та діалектами.

7. Зіставний аналіз слововживання в м. Піттсбурзі та в інших містах Мідлендського континууму виявив лексичні одиниці, притаманні виключно піттсбурзькому діалекту, а їх функціонування як в усному, так і в писемному мовленні підтверджує самоідентифікацію та гетерогенність піттсбурзького діалекту.

Теоретична значущість дисертаційної роботи, виконаної на основі власного експериментального дослідження фонетичного та лексичного

мовних рівнів, полягає в подальшому розробленні теоретичних аспектів функціонування територіальних і соціальних різновидів мови в межах широкого екологічного контексту (вплив соціальних чинників та взаємодія з іншими мовами й діалектами), а також у доповненні теорії соціолінгвістичної варіативності мови через вияв ролі позамовних чинників у мовленні мешканців окремого міста.

Практичну цінність роботи визначає можливість застосування основних положень дослідження, здобутих результатів та висновків у курсах із теоретичної та практичної фонетики, лексикології сучасної англійської мови, соціолінгвістики. Зібрана й систематизована в розробленому глосарії лексика, притаманна Мідлендському діалектному континууму та піттсбурзькому діалекту (отримані якісні та кількісні дані у ході власного експериментального дослідження), може бути використана в лексикографічній практиці для укладання регіональних і діалектних словників англійської мови.

Апробація роботи. Основні положення дисертації обговорено на засіданнях кафедри англійської філології Університету імені Альфреда Нобеля та на конференціях: 21-а Міжнародна наукова конференція студентів і молодих учених (Запоріжжя, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Мова у світі класичної спадщини та сучасних парадигм» (Одеса, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури» (Львів, 2016), III Міжнародна науково-практична конференція «Філологія і лінгвістика у сучасному суспільстві» (Львів, 2016); VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики» (Дніпро, 2016).

Публікації. Проблематику, основні теоретичні положення та результати дослідження викладено у 14 публікаціях автора, з яких 7 одноосібних статей опубліковано у спеціалізованих виданнях України, 2 статті опубліковано у закордонних виданнях, та у тезах доповідей на 5 наукових конференціях (1 тези – у співавторстві: дисертанту належить збирання, аналіз та опис практичного матеріалу). Загальний обсяг публікацій складає 4,81 авт. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу і додатків. Загальний обсяг роботи – 9,7 авт. арк., обсяг основного тексту – 6,78 авт. арк. Список використаної літератури містить 346 джерел, з яких 118 – іноземними мовами. У дисертації представлено 1 таблицю, 8 рисунків та 22 діаграми.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір та актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет й основні методи дослідження, його джерельну базу, висвітлено наукову новизну, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, наведено основні положення, що виносяться на захист, подано дані про апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі дисертації «Теоретичні передумови дослідження міської мови та мовлення в соціолінгвістичному аспекті»** розкрито сутність таких лінгвістичних понять, як «еколінгвістика», «норма й варіювання», з'ясовано термін «діалект» і визначено його лінгвістичний статус у системі варіантологічних термінів. Проаналізовано наукові підходи до вивчення мови міста як мовного явища, встановлено основні чинники, що впливають на неї і зумовлюють виникнення та особливості її функціонування.

Еколінгвістика – науковий напрям, що вивчає інтеракцію мови та людини, а також екологічне середовище їх функціонування. Екологія впливає на мову за допомогою людини та соціуму, а мова, у свою чергу, впливає на моральний і духовний рівень суспільства. Мова розглядається як важливий компонент ланцюга взаємовідношень між людиною, суспільством та природою. Функціонування і розвиток мови являють собою екосистему, а навколишній світ виступає у ролі мовного концепту.

Традиційно норму, згідно з визначенням учених, розглядають у мовознавстві як сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови та сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства. Вона є регулятором фактичного поєднання мовних одиниць у межах мовної системи (С.Я. Єрмоленко).

Варіативність мови та мовної норми характеризується змінами змістового насичення різнорівневих мовних одиниць, їхньою здатністю до накопичення альтернативних або варіантних множин мовних одиниць, які базуються на варіюванні, тобто змінах звукового складу або значення лексичної одиниці, що сприяє виникненню певних тотожних варіантів.

Для коректного наукового опису наслідків природних змін, які відбуваються у мові, у розділі уточнено такі поняття, як «варіативність», «варіантність» та «варіювання», які були розглянуті багатьма науковцями (Т.В. Мошніна, Г.М. Вишневська, В.В. Кулешов та ін.), а також запропоновано власне трактування.

Варіативність є загальною властивістю і способом існування мовної системи й мовної норми, яка відображає зміни в структурі мови у зв'язку з її соціально-економічним оточенням.

Під *варіантністю* розуміємо розрізнення мови на національно-державні варіанти мови, а також ті, що залежать від впливу соціальних чинників (гендер, вік, соціальний статус тощо).

Варіювання являє собою відмінність саме в утворенні мовних одиниць (зміна звукового складу останніх чи структурного значення без втрати тотожності).

У зв'язку з безперервним процесом урбанізації місто все частіше стає об'єктом лінгвістичних досліджень. Представники соціальної діалектології застосовують соціологічну техніку вибіркового дослідження з метою виявлення позамовних чинників варіативності (В.В. Виноградов, У. Лабов, Б.О. Ларін, Є.Д. Поливанов). Термін «мова міста» вказує на об'єкт дослідження, але не є строгим з теоретичної точки зору. Сутність мови міста може розглядатися з позицій комунікації (приватна, суспільна, масова, публічна) та форми мови (усна й писемна).

Міська мова як складна структурована єдність є результатом інтерференції літературної мови, діалекту, просторіччя, а в деяких випадках – інших мов. Але вплив соціолінгвістичних чинників призводить водночас до формування в міському середовищі жаргонів, соціолектів, аргю. Отже, мова міста, з одного боку, є гетерогенною структурою з соціальним розшаруванням, а з іншого – притаманною окремому місту гомогенною мовною формацією, яка є наслідком складної взаємодії підсистем мови в міському комунікативному середовищі.

Обґрунтована в першому розділі узагальнена модель механізму взаємодії мовних чинників та їх впливу на мовлення засвідчила доцільність диференційованого розгляду діалектних відхилень, які відмічено на всіх мовних рівнях.

Другий розділ «Піттсбурзький діалект у сучасній мовній ситуації Сполучених Штатів Америки» містить історію розвитку піттсбурзького діалекту та розкриває його місце в Мідлендському діалектному континуумі. Визначено роль піттсбурзького діалекту в мовній ситуації м. Піттсбурга, у зв'язку з чим подано характеристику основних етапів формування мовної ситуації в м. Піттсбурзі, обґрунтовано вплив на неї позамовних чинників. Висвітлено притаманні піттсбурзькому діалекту фонетичні, лексичні та граматичні особливості.

Становлення піттсбурзького діалекту відбулося в результаті взаємодії низки мовних компонентів: мови місцевих мешканців і діалектів іммігрантів з інших країн; професійного жаргону робітників, що займалися сталеливарною промисловістю. Довгий час піттсбурзький діалект уважався «неповноцінною» мовою, що характеризувало його носіїв, як людей з низьким рівнем освіти. Проте, на сьогодні спостерігається тенденція розвитку позитивного ставлення до піттсбурзького діалекту навіть серед осіб, які належать до вищого прошарку суспільства, свідченням чого є різноманітні сучасні рекламні повідомлення з діалектними одиницями, що функціонують у них.

Піттсбурзький діалект демонструє відмінності від американського варіанту сучасної англійської мови на всіх рівнях: фонетичному, лексичному та граматичному:

а) серед особливостей у фонетичному ряді було встановлено такі:

- злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення /ɔ:/ і /ɒ/;
- підвищення рівня піднесення язика під час вимови голосного /æ/ перед передньоязиковими сонорними і перед /d/;
- якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/;
- вокалізація бокового сонанта /l/;
- монофтонгізація дифтонгів /aʊ/ → [a:] та /aɪ/ → [a:];
- вживання **n'at** замість *and that*;

б) більшість вживаних у піттсбурзькому діалекті лексем мають німецьке (*sammitch*) та шотландсько-ірландське (*redd-up*) походження. Спостерігаються також лексичні одиниці з російськими (*babushka*) та польськими (*pierogi*) коренями. Проте мова м. Піттсбурга має низку фонетичних рис, спільних з іншими частинами Пенсільванії. Граматичні особливості м. Піттсбурга фіксуються також на території Південно-Західної Пенсільванії та в місцевостях гірської системи Аппалачі.

Сучасна мовна ситуація у м. Піттсбурзі та містах сусідніх штатів характеризується різноманітністю форм існування мови та мовних підсистем. По-перше, у м. Піттсбурзі функціонує стандартний кодифікований американський варіант сучасної англійської мови, що використовується в писемній та усній формах, а також у формі літературної розмовної мови в повсякденній міській комунікації. По-друге, крім літературної мови, мешканці м. Піттсбурга послуговуються у спілкуванні такими підсистемами некодифікованої мови, як молодіжний сленг, жаргон, професійні арго.

Отже, з одного боку, мова м. Піттсбурга є гетерогенною формацією, що утворюється в результаті взаємодії мовних варіацій, уживання яких є соціально зумовленим. З іншого боку, складна кореляція мовних підсистем у міському комунікативному середовищі призводить до виникнення специфічної, характерної виключно для цього міста, мовної ситуації.

У третьому розділі «Піттсбурзький діалект в аспекті соціофонетичної диференціації» наведено методику дослідження. Матеріалом дослідження слугують одиниці фонетичного та лексичного рівнів, дібрані з писемних джерел і рекламних повідомлень та автентичних записів мовлення носіїв піттсбурзького діалекту (інтерв'ю та читання літературних уривків), зафіксованих у названих формах в обсязі електронного он-лайн архіву.

Цільова група соціофонетичного дослідження складалася з 54 осіб – корінних мешканців м. Піттсбурга. Вибірка інформантів була структурована за такими параметрами:

- 1) стать – 24 чоловіки і 30 жінок;
- 2) етнічне походження – ірландці та шотландці (9), німці (10), слов'янське походження (4), афроамериканці (13), інші (12);
- 3) соціальний статус – вищий (13), середній (15), робітничий (12) та нижчий (безробітні) (10).

4) вік – чотири групи: 12 осіб віком 16–30 років; 20 – віком 31–48 років; 19 – віком 49–73 роки; 12 – віком понад 73 роки.

Задля досягнення мети дослідження було використано методику соціофонетичного аналізу на матеріалі англійської мови, запропоновану У. Лабовим. Здійснений соціофонетичний аналіз експериментального матеріалу дозволив виявити вимовні особливості респондентів.

Друга частина лінгвістичного експерименту (лексика) ґрунтується на анкетуванні тих же 54 інформантів. Лінгвістична частина дала змогу виокремити лексичний матеріал для подальшого аналізу. У результаті анкетування отримано 592 одиниці. Анкетування та аудіозаписи зразків мовлення інформантів було здійснено в період з 2000 по 2014 рік під час неодноразового перебування у м. Піттсбурзі (США), а також підтримки контактів з мешканцями м. Піттсбурга за допомогою мережі Інтернет, програми Skype та соціальної мережі Facebook.

Кількісна обробка одержаних даних дозволила виявити низку фонетичних та лексичних особливостей мовлення мешканців м. Піттсбурга.

З урахуванням впливу позамовних чинників (гендеру, етнічної належності, соціального статусу, віку) систематизовано, викладено та інтерпретовано у графічному вигляді фонетичні властивості піттсбурзького діалекту сучасного періоду.

У межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики до найчастіших відхилень від американського варіанту сучасної англійської мови віднесено такі:

Фонетична особливість	Приклади
Підвищення рівня піднесення язика під час вимови голосного /æ/ перед передньоязиковими сонорними і перед /d/	Pan /pæn/ [pæn], Dad /dæd/ [dæd]
Зміна за ознакою ряду під час вимови ядра дифтонга [əʊ]	Boat /bəʊt/ [bɔʊt], home /həʊm/ [hɔʊm]
Зміна за ознакою ряду під час вимови голосного /u:/	Boat /bu:t/ [bɔt], move /mu:v/ [mɔv]
Злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення /ɔ/ і /ɒ/	Caught /kɔ:t/ [kɔt]
Вокалізація бокового сонанта /l/	College /kɒlɪdʒ/ [kɔ ^w ɪdʒ], Bill /bɪl/ [bɪ ^w]
Якісна і кількісна редуція напружених голосних перед /l/	Peel /pi:l/ [pɪl], pool /pu:l/ [pɪl];
Зниження рівня язика під час вимови голосного /ʌ/	But /bʌt/ [bɒt], fun /fʌn/ [fɒn]
Кількісна редуція голосних та їхня дифтонгізація в позиції перед /r/	Boar=Bore /bɔ: / [bʊə]
Монофтонгізація дифтонга /aɪ/ Монофтонгізація дифтонга /aʊ/	Tile /taɪl/ [ta:l], iron /aɪrən/ [a:rən] Down /daʊn/ [da:n], house /haʊs/ [ha:s]

Розгляд *гендерної диференціації* піттсбурзького діалекту виявив, що для жінок властиве наближення вимови голосного [ɔ] до [ɒ] (43%), для чоловіків характерною є монофтонгізація /aʊ/ (51%). Відмінною рисою мовлення мешканців м. Піттсбурга з погляду *впливу етнічного фактору* є вокалізація приголосного /l/ (12%) та монофтонгізація дифтонга /aɪ/ (7%), що є також результатом *впливу класового чиннику*, а саме показником належності мовців до робітничого класу.

Расове розрізнення населення м. Піттсбурга відображено в їхньому мовленні наближенням вимови звука [ɔ] до [ɒ]. Вплив *соціального статусу* мовця призводить до вимови /aʊ/ як [a:] (51% – американці та 22% – афроамериканці).

Показником *впливу вікового фактору* на мовлення є монофтонгізація дифтонга /aʊ/ представниками старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɔ] до [ɒ] (27%). Звукові зміни сприяють виникненню нових лексем, що навіть позначають цілі фрази.

У четвертому розділі «Піттсбурзький діалект в аспекті соціолінгвістичної диференціації (лексичний рівень)» розглянуто лексичні особливості мовлення на матеріалі складеного Глосарію піттсбурзького діалекту: розподіл лексем за групами та частинами мови. У межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики вивчено варіативність уживання лексичних одиниць відповідно до впливу соціальних чинників. Продемонстровано функціонування лексем, притаманних піттсбурзькому діалекту, на прикладі сучасних вербальних джерел.

Отримані дані дозволили нам систематизувати глосарій, який містить 592 лексеми. Всі лексичні одиниці розподілено за частинами мови: самостійні та службові. Обсяг усіх лексичних одиниць глосарію становить: іменники – 412; дієслова – 109; прикметники – 44; займенники – 1; прислівники – 13; прийменники – 8; сполучники – 3.

Група іменників є наймасштабнішою (412 лексеми): 13,3% власні назви (імена відомих людей, назви місць та будівель м. Піттсбурга) та 69,5% загальні іменники, де лексеми умовно розподілено згідно з таким смисловим контентом: «спорт» – 13,6%, «побут» – 38,5%, «шопінг і мода» – 4,9%, «їжа та напої» – 11,6%, «професійна лексика» – 9,7%, «лікарняна лексика» – 1,9% та інше – 6,3%.

Група дієслів (109 од.): «повсякдення» (46,7%), «хобі» (7,3%), «побут» (21,1%) та інші (19,2%). До лексем, пов'язаних з тематичною групою «побут», належать ті, що позначають жіночі й чоловічі обов'язки – 11% та 10,1% відповідно.

Група прикметників (44 од.): «колір» та «національність» (умовно об'єднано в одну підгрупу через малу кількість лексичних одиниць) разом складають – 9%, «вага та розмір» – 20,4%, інше – 43,1%. Було визначено лексеми, які мають негативне (13,6%) та позитивне значення (11,3%).

Група прислівників та займенників – нечисленна (1,3% та 0,16% відповідно). Характерною рисою піттсбурзького діалекту, найбільш дослідженою науковцями, є часто вживане – *yinz* (позначає *you guys* або *you two*).

Група службових частини мови включає прийменники та сполучники, відсоткова частка яких складає 2,1% та 1,3% відповідно.

Гендер, етнічний склад населення, соціальний статус та вік впливають на варіювання лексичного рівня мовлення мешканців м. Піттсбурга. *Вплив гендеру* на мовлення є найбільш вираженим (23,7 %) у мовленні чоловіків.

Для чоловіків є характерним вживання лексем, пов'язаних з повсякденними справами – 10,1% (*feeschun, poosh, rasslin*); спортом та спортивними іграми – 13,6% (*Bullin', The Lig, Da Pens/Da Gwins, Goofy Gulf*).

Жіноча лексика розділена на тематичні підгрупи: мода/шопінг – 4,9% (*Gutcheez, booty parler, mah, sell*); домашнє господарство – 11% (*redd up, worsh, kook, dip-up, press off*); назви традиційних страв – 6,3% (*pierogi, jumbo*).

Зазначено, що представники старших вікових груп частіше (54 %) за інших мешканців використовують діалектну лексику, і така лексика пов'язана з їжею, напоями (*fuud, melk, pop, cut, takeela*) та побутом – 21,1% (*ize, waidon, baffroom, meer*).

Піттсбург є місцем сталеливарної промисловості, а також розвинутим центром з навчальними закладами, лікарнями, бізнес-структурами – усім тим, що умовно розподіляє мешканців на різні соціальні групи і неодмінно впливає на вибір та використання певних мовних інструментів. Лексичні одиниці було систематизовано за тематичними групами: матеріали виробництва – 9,7% (*still mills, hoosafratz, toll, tahrarn*), освіта і медицина (*dinge, am-blee-unce, dennis, skull, saw-idge, liberry*) та творча діяльність – 1,9% (*pitcher, pin, gum, cammra*).

Специфічна мова є найбільш характерною для мешканців старшої вікової групи м. Піттсбурга – 54% (*Fuud – Food – Їжа; Melk – Milk – Молоко; Hun (Hon) – Honey – Мед*).

Молодь схильна до вживання модного лексикону та сленгу – 3,9%, а представники середньої вікової групи (19%) використовують кодифіковану мову у зв'язку з тим, що залучені до виробничого процесу, який припускає використання стандартизованої мови. Вплив вікового фактору спостерігається у вживанні особливих лексичних одиниць, а саме тих, що стосуються побуту та національної кухні.

ВИСНОВКИ

За допомогою аналізу природи походження, розвитку та функціонування піттсбурзького діалекту в аспекті соціолінгвістичного підходу еколінгвістики визначено доцільність становлення його гетерогенності в межах Мідлендського діалектного континууму та розгляду особливостей з позиції

впливу соціальних чинників, а саме: гендеру, етнічного походження, соціального статусу та віку. Експериментальне авторське дослідження фонетики та лексики зроблено на базі авторського глосарію піттсбурзького діалекту, який систематизовано на основі матеріалу, зібраного під час неодноразового перебування у м. Піттсбурзі в період з 2000 по 2014 рр., а також постійного контакту з мешканцями м. Піттсбурга до сьогодні (за допомогою мережі Інтернет, соціальної мережі Facebook, Skype).

Характеристика загального лінгвістичного тла є остаточною при докладному соціолінгвістичному вивченні певних соціальних груп, що проживають на досліджуваній території і є активними або пасивними носіями конкретної мови. Одним з ключових завдань нашого дослідження є вивчення соціолінгвістичної картини міста, яке дозволяє встановити особливості мовної ситуації на основі аналізу соціальних типів і мовних портретів даної території.

Мовна ситуація в м. Піттсбурзі характеризується вживанням різних мов та мовних підсистем. Ми зафіксували, що, крім літературної мови, в Піттсбурзі функціонують підсистеми некодифікованої мови: молодіжний сленг, жаргон, професійні арго. У сучасному житті мешканець міста, який є носієм літературної мови, уживає у своєму повсякденному мовленні різні форми існування американського варіанту англійської мови. Найважливішу роль у неофіційній комунікації міста відіграє піттсбурзький діалект.

Становлення піттсбурзького діалекту відбулося в результаті взаємодії мов місцевих мешканців, діалектів іммігрантів із Шотландії, Ірландії, Німеччини, слов'янських країн у період Американської революції, а також професійного жаргону представників сталеливарної промисловості. Піттсбурзький діалект не є замкненою системою і проявляється у мовленні носіїв у різному обсязі й частотності, що залежить від соціальних характеристик мовців.

Застосування принципів еколінгвістики до вивчення піттсбурзького діалекту виявило соціокультурне варіювання мовлення мешканців м. Піттсбурга та визначило низку трансформаційних процесів у досліджуваній субсистемі американського варіанту англійської мови та змін у соціальному середовищі. Мовлення мешканців м. Піттсбурга у повсякденному спілкуванні відрізняється значним проявом характерних рис діалекту, функціонування яких залежить від таких чинників, як стать, етнічне походження, соціальний статус мовця та вік, які відіграють найважливішу роль у формуванні мовлення піттсбурців, тобто йдеться про соціальний **вплив на мовлення**.

У межах соціофонетичного дослідження зроблено аналіз особливостей вимови інформантів з метою встановлення наявності або відсутності залежності прояву фонетичної ознаки від позамовних чинників. На фонетичному рівні в піттсбурзькому діалекті спостерігаються: зміна за ознакою ряду у вимові голосного ядра дифтонгу [əʊ]; зміна за ознакою ряду у вимові голосного /u:/; злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення

[ɔ] і [ɒ]; вокалізація бокового сонанта /l/; якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/; зниження рівня язика у вимові голосного /ʌ/; кількісна редукція голосних в позиції перед [r]; монофтонгізація дифтонга /ai/, особливо перед сонорними; монофтонгізація дифтонга /aʊ/. Вплив гендеру проілюстровано в наближенні вимови голосного [ɔ] до [ɒ] у мовленні жінок; для чоловіків характерною є монофтонгізація /aʊ/. Вплив етнічного та класового факторів продемонстровано у вокалізації приголосного /l/ та монофтонгізації дифтонга /ai/. Расове розрізнення населення м. Піттсбурга відображено в їхньому мовленні наближенням вимови звука [ɔ] до [ɒ]. Вплив соціального статусу мовця призводить до вимови /aʊ/ як [a:]. Показником впливу вікового чинника на мовлення є монофтонгізація дифтонга /aʊ/ представниками старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɔ] до [ɒ].

Проведене дослідження, спрямоване на виявлення лексичних особливостей мовлення мешканців м. Піттсбурга (загальна кількість – 592 одиниці), виокремлює такі дані: іменники (429), дієслова (104), прикметники (36), прислівники (13), прийменники (8), сполучники (3), займенники (1).

Лексична структура піттсбурзького діалекту охоплює широке коло явищ і понять, які репрезентують мовний світогляд мешканців м. Піттсбурга, та розподілена за тематичними групами:

- назви осіб (за статтю, віком, професією / родом занять, національністю / етнічною належністю);
- назви предметів (одягу, взуття, аксесуарів; продуктів харчування; алкогольних / неалкогольних напоїв; грошових одиниць; засобів пересування; будівель, споруд, установ; меблів, речей тощо);
- назви дій (фізичних дій людини; дій, пов'язаних з професійною діяльністю, повсякденням, хобі);
- назви оцінних ознак (вага / розмір, колір, національність, оцінка (позитивна/негативна);
- службові частини мови (сполучники, прийменники).

У результаті дослідження лексичного складу піттсбурзького діалекту зафіксовано одиниці, які відображають взаємодію людських відносин у різних сферах життя. Частина лексики вибудовує розгалужені синонімічні ряди з яскраво вираженими стилістичними відмінностями.

Висока частотність вживання одиниць, які належать до загальноновживаної розмовної лексики, ілюструє тенденцію до збільшення активності послугування усно-розмовною формою літературної мови у ситуаціях невимушеного спілкування.

Лексеми, притаманні піттсбурзькому діалекту, використовуються не тільки в усному мовленні, а й у рекламі, що є доказами гетерогенності піттсбурзького діалекту та самоідентифікації піттсбурців.

Гендерні особливості мовлення мешканців м. Піттсбурга проявляються

у вживанні чоловіками й жінками різної кількості лексем певних тематичних груп. У мовленні жінок зафіксовано лексеми, які пов'язані з побутом, хобі, шопінгом та модою, натомість у чоловічому – перевага надається лексичним варіантам, що стосуються спорту, повсякдення, чоловічих занять. Вікові ознаки в піттсбурзькому діалекті репрезентовані: широким спектром сленгових лексичних одиниць у мовленні молоді; сталими лексемами, які більше пов'язані з їжею та напоями, повсякденням, у мовленні осіб старшого віку; лексичними одиницями, притаманними піттсбурзькому діалекту, у мовленні представників середньої та нижчої верств суспільства; переважно нейтральною лексикою, якою послуговуються особи, що належать до вищої верстви населення.

У межах еколінгвістичного підходу в досліджуваному діалекті зафіксовано запозичення, видозмінені слова та неологізми. Найбільший вплив на формування лексичного складу піттсбурзького діалекту мали німецькі, шотландсько-ірландські та слов'янські переселенці (запозичення – 23%). Наступна за численністю група представлена неологізмами – 12,4%. Видозмінені слова складають найменшу групу і нараховують лише 6%.

Вплив гендерної, етнічної, класової та вікової категорій на варіювання мови спостерігається на фонетичному та лексичному мовних рівнях. У межах піттсбурзького діалекту найвпливовішим чинником є гендер. Варіативність мови за критерієм гендерної належності виявляється на всіх рівнях і з різною інтенсивністю. За умови рівності інших соціальних чинників (соціальний і професійний статус, вік, комунікативна роль) чоловіки й жінки обирають різні стратегії мовленнєвої поведінки, що виявляються в моделях побудови текстів, у використанні мовних засобів, в асоціаціях, що виникають як у чоловіків, так і в жінок.

За допомогою зіставного аналізу слововживання у м. Піттсбурзі та в інших містах Мідлендського діалектного континууму виявлено лексичні одиниці, притаманні виключно піттсбурзькому діалекту, а їх функціонування як в усному, так і у писемному мовленні підтверджує самоідентифікацію з рідним містом з урахуванням загальнолюдського й історичного досвіду і сприяє подовженню існування піттсбурзького діалекту як унікальної національної культури.

Здійснене дослідження є внеском у вивчення американського варіанту англійської мови та її соціальної стратифікації. До перспективних напрямів подальшої наукової розробки належить дослідження граматичних особливостей піттсбурзького діалекту та їх функціонування в мовленні населення м. Піттсбурга відповідно до впливу екстралінгвальних чинників. Разом з цим науковий інтерес становить вивчення фоностилістичної варіативності діалектного мовлення, а саме аналіз особливостей функціонування діалектної розмовної мови в ситуаціях спілкування, які відрізняються за ступенем офіційності.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Вуколова К.В. Варіативність мовлення мешканців міста Пітсбург на прикладі вживання окремих лексем / К.В. Вуколова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – 2016. – № 3. – С. 70–75.
2. Вуколова К.В. Вікові особливості слововживання у Пітсбурзькому діалекті / К.В. Вуколова // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / [НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов]. – К.: Логос, 2016. – С. 46–53.
3. Вуколова К.В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб / К.В. Вуколова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Філологічні науки. – 2016. – № 2(12). – С. 205–211.
4. Вуколова К.В. Деякі властивості слововживання у Пітсбурзькому діалекті крізь призму гендерної категорії / К.В. Вуколова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2016. – № 84. – С. 64–70.
5. Вуколова Е.В. Питтсбургский диалект: фонетические, лексические и грамматические особенности / Е. В. Вуколова // Одеський лінгвістичний вісник. – 2014. – Вип. 4. – С. 36–38.
6. Вуколова Е. В. Региональная дифференциация диалектов американского варианта английского языка / Е.В. Вуколова // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 203. – С. 44–46.
7. Вуколова К.В. Формування Пітсбурзького діалекту та його місце у Мідлендському діалектному континуумі / К.В. Вуколова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія. – 2016. – № 22. – С. 80–82.
8. Vukolova K. Pittsburgh Speech: impact analysis of the age category through lexical resources / K. Vukolova // International scientific professional periodical journal «THE UNITY OF SCIENCE». – Vienna, 2017. – P. 31–34.
9. Vukolova K. Representation of lexical-semantic peculiarities of the Pittsburgh Speech: impact of social status / K. Vukolova // European Journal of Literature and Linguistics. – Vienna, 2017. – № 1. – P. 12–15.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Вуколова К.В. Вік як соціолінгвістична змінна / К.В. Вуколова / Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві: III Міжнар. конф., 21–22 жовтня 2016 р.: тези доп. – Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2016. – С. 84–86.
11. Вуколова К.В. Гетерогенність Пітсбурзького діалекту: зіставний аналіз слововживання в місті Пітсбург та і інших містах Мідлендського

- діалектного континууму / К.В. Вуколова // Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 квітня 2016 р.: тези доп. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2016. – С. 90–92.
12. Вуколова К.В. Фонетико-фонологические особенности системы диалектов Мидленда / К.В. Вуколова // Наука і вища освіта: XXI міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, 18 квітня 2013 р.: тези доп. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – Т. 2. – С. 109.
13. Вуколова К.В. Актуальные проблемы языковой вариативности / К.В. Вуколова // Мова у світі класичної спадщини та сучасних парадигм: міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 квітня 2013 р.: тези доп. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». – 2013. – С. 74–72.
14. Вуколова К.В. Мовний портрет Пітсбурзького діалекту вплив соціальних чинників / В.В. Зірка, К.В. Вуколова // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: VI Всеукр. наук.-практ. конф., 1-2 грудня 2016 р.: тези доп. – Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. – С. 81–84.
- Особистий внесок Вуколової К.В. в опубліковану у співавторстві роботу № 14 полягає у збиранні, аналізі та описі практичного матеріалу.

АНОТАЦІЯ

Вуколова К.В. Соціолінгвістична варіативність мовлення носіїв пітсбурзького діалекту. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Харківський національний університет імені Н.В. Каразіна Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2017.

У дисертації здійснено аналіз варіативності фонетичних та лексичних особливостей пітсбурзького діалекту відповідно до впливу на нього позамовних чинників: гендер, етнічна належність, соціальний статус, вік.

Еколінгвістичний підхід до вивчення відхилень пітсбурзького діалекту у межах Мідлендського діалектного континууму засвідчує суттєве діалектне варіювання на всіх мовних рівнях та різний ступінь впливу екстралінгвальних чинників на мовлення мешканців м. Пітсбурга. Найбільший вплив соціальних чинників зафіксовано на фонетичному рівні (Пітсбурзький діалект найчастіше вживається мовцями старшого віку, чоловічої статі та робітничого класу), що корелює з основними етапами соціалізації людини. На лексичному рівні виявлено вживання мовних одиниць, що мають здебільшого ірландське, шотландське, німецьке походження. Усі лексеми, систематизовані у форматі глосарію, розподілено за частинами мови та віднесено до певних тематичних груп. Лексичний склад, функціонування якого зафіксовано не тільки в усному мовленні, а й

у сучасній рекламі, є доказом гетерогенності піттсбургського діалекту та самоідентифікації піттсбурців. Перспективним є вивчення граматичних та фонетико-стилістичних особливостей піттсбургського діалекту.

Ключові слова: варіативність, еколінгвістика, екстралінгвальні чинники, лексика, піттсбургський діалект, фонетика.

АННОТАЦИЯ

Вуколова Е.В. Социолингвистическая вариативность речи носителей питтсбургского диалекта. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина Министерства образования и науки Украины. – Харьков, 2017.

В данной работе представлен анализ вариативности фонетических и лексических особенностей питтсбургского диалекта в соответствии с влиянием экстралингвистических факторов: гендер, этническая принадлежность, социальный статус, возраст.

Эколингвистический подход к изучению отклонений питтсбургского диалекта в рамках Мидлендского диалектного континуума свидетельствует о существенном диалектном варьировании на всех языковых уровнях в различной степени воздействия экстралингвистических факторов на речь жителей г. Питтсбург. Наибольшее влияние зафиксировано на фонетическом уровне, что коррелирует с основными этапами социализации человека. Выявлено, что Питтсбургский диалект чаще всего используется мужчинами старшего возраста, которые являются неквалифицированными рабочими. На лексическом уровне обнаружено использование языковых единиц, которые в большинстве своем имеют ирландское, шотландское, немецкое происхождение. Все лексемы, систематизированные в формате глоссария, разделены по частям речи и на смысловые группы. Лексический состав, функционирование которого зафиксировано не только в устной речи, но и в современной рекламе, является доказательством гетерогенности питтсбургского диалекта и самоидентификации питтсбуржан. Перспективным является изучение грамматических и фонетико-стилистических особенностей питтсбургского диалекта.

Ключевые слова: вариативность, эколингвистика, экстралингвальные факторы, лексика, питтсбургский диалект, фонетика.

ABSTRACT

Vukolova K.V. Sociolinguistic variation of Pittsburgh citizens' speech. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, Specialty 10.02.04 – Germanic languages. – V.N. Karazin Kharkiv National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

The research presents the study of Pittsburgh dialect's variation (Pittsburgh, Philadelphia, USA) within ecolinguistics. It covers phonetic and lexical levels as for the effects of extra-linguistic factors (gender and ethnic affiliation, social status, age). The complex approach to the study makes it possible to reveal differential peculiarities due to extra-linguistic factors. The results of Pittsburgh Speech Study enable us to find out both the unicity of the dialect and its dependence on social characteristics.

The academic novelty of the research consists in ecolinguistic approach to the sociolinguistic differentiation of Pittsburgh speech materials that contains phonetic and lexical analysis.

Reasonability in Pittsburgh Speech heterogeneity and studying features from the position of social factors' influence have been defined through the analysis of natural origin, development and functioning. The terminology apparatus has identified a number of important concepts, notions and definitions necessary for the research.

One of the key goals of the investigation is to examine the sociolinguistic portrait of the residents' speech. It allows us to set the features of the language situation by analyzing the types of social and linguistic portraits of the whole territory under study. The notion of «linguistic portrait» is considered to be a set of each person's language portraits, as a unique phenomenon, since it reflects individual characteristics for each person's experience. The linguistic portrait reflects the vital activity of each member in society (Pittsburgh and its surroundings).

The linguistic situation in the city of Pittsburgh is characterized by the usage of different ethnic languages and language subsystems. Youth slang, jargon, professional slang as the uncodified subsystems of language are of use in Pittsburgh in addition to the literary language. At present a city resident as the literary language speaker, uses in his/her everyday speech various forms of American English. Pittsburgh Speech plays the major role in informal communication.

The lexical structure of Pittsburgh Speech covers a wide range of phenomena and concepts that represent speech outlook of Pittsburgh residents and is distributed in accordance with the following classification:

- a) names of people (sex, age, profession or occupation, nationality or ethnic affiliation, moral qualities);
- b) names of objects (clothing, footwear, accessories, food, alcoholic and non-alcoholic beverages, currency, vehicles, buildings, facilities, furniture, objects, etc.);
- c) names of actions (physical human actions, actions related to professional activities, households, hobbies);
- d) names of appraisal adjectives and adverbs (weight and size, colour, nationality, appraisal (positive / negative));
- e) auxiliary part of speech (conjunctions, prepositions).

Within the framework of sociolinguistic research there has been held the analysis of features in pronunciation due to extra-linguistic factors. The reduction of the

long vowels [o:], [u:], changing the vowel [ɔ] by [ɒ]; raising and lowering of the tongue in the pronunciation of the vowels [æ] and [ʌ] respectively, vocalization of the consonant [l] have been found. Monophthongization of /ai/ and /aʊ/ in Pittsburgh citizens' speech have been indicated.

The research is aimed at lexical features identifying in Pittsburgh citizens' speech. With the purpose the glossary of Pittsburgh Speech has been developed on the basis of existing lexical units (totally – 592 units). It distinguishes the following data: nouns (429), verbs (104), adjectives (36), adverbs (13), prepositions (8), conjunctions (3) and pronouns (1).

The most influential factor within the framework of language variation is gender. The language variation due to the gender identity is demonstrated at all levels with different intensity. In case of equality of other social factors (social and professional status, age, communicative role) men and women choose different strategies of verbal behaviour established in models of text constructing, usage of language tools and in different associations.

In the context of a speaker's ethnic affiliation and due to certain historic events Pittsburgh Speech has been originated on the basis of peculiar lexis, pronunciation and grammar structures used by immigrants from Ireland, Germany and the Slavic countries.

Pittsburgh Speech according to the age criteria has largely retained its peculiarities due to older people (residents of the third age), who are accustomed to it. The greatest frequency in usage of Pittsburgh dialect belongs to speakers among the elderly. Young people use modern and slang words and take example from their peers as well as from advertising messages promoted by tourism in the city.

The research is a contribution to the study of American English and its social stratification. The advanced areas for further scientific development are studying a phonostylistic variation of dialect speech, the analysis of the dialect functioning in communicative situations due to their level of formality.

Key words: ecolinguistics, extra-lingual factors, phonetics, Pittsburgh Speech, variation, vocabulary.

Підписано до друку 01.08.2017.
Формат 60x90/16. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman.
Зам. 0108/2017. Ум. вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Надруковано ФОП Сверделов М.О.
м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 24, корп. А, к. 33.
Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО № 971661 від 13.12.2005.